

הקדמת אגודת הנוקדים

בציפיה ליוותה אגודת הנוקדים את הופעת ספרו החדש
„באפרים” של חברנו דב בקר.

ספרו הראשון „גידול צאן” שזכה לשתי מהדורות, חינוך דור
שלם בטיפוח הצאן והיה לאבן-פינה בהתפתחות ענף הצאן בארצנו.

ידוע ומוכר הוא החבר דב בקר בין ציבור הנוקדים, נמנה בין
מייסדי האגודה ומלווה אותה במשך כל השנים בפעילות מתמדת.

בצירוף נדיר נחן חברנו דב בקר : הוא איש העבודה, איש
המקצוע ואיש העט.

המפתיע בספרו החדש אשר לפנינו, היא העובדה שמצא את
הדרך לביטוי גם מרחשי לבו, טביעת עינו והתבוננות העקיבה
בעבודת רועה הצאן, בהליכות הכבשה ומלוויה, הכלב והחמור.
ואף מעבר לזה, המקיף עולמם של בעלי החיים בכלל, מתוך
תחושה עמוקה של הסתכלות וחיבה.

לא רק על המקצוע לבדו יחיה הרועה העברי, כי אם גם על
אהבת צאנו.

ובזה מגלם חברנו דב בקר את הממשיך הנאמן למיטב מקו-
רותינו במקרא, במשנה ובאגדה.

נקדם על כן את ספרו החדש בשמחה ובאיחולים שעוד שנים
רבות יוסיף להפרות ולהעשיר את רוחנו בסגולותינו הנדירות.

ה מ ז כ י ר ו ת

מבוא

שנות יובל בקיבוץ, מגדל בהמות — בוקר ונוקד; זה למעלה משנות דור הולך מאחורי הצאן; רועה צאן בישראל שכל עיקרו חלוציות, טובת העם ויישוב הארץ — אלה התולדות ואלה המגמות בספרי זה.

כאיש שעל בשרי חזיתי את הגלות החשוכה, זכיתי ואהיה עם דור הגאולים, איש על אדמתו, אדם ובהמתו, הרועה וצאנו — רועה צאן עברי בין הרועים ומגדלי הצאן במשפחת העמים — אחזיק במטה הרועים ולא ארפנו כל עוד רוחי בי. כי על כן, העבודה בצאן היא סמל לדרך חיים, אות ומופת לשינוי ערכיך, הווי אומר: העם היושב בארצו עושה כל מלאכה ובונה ישובי-עריו, עובד אדמתו ורועה צאנו.

אבותינו אנשי מקנה היו, כדבר יוסף אל אחיו בבואם למצרים: „ואמרתם אנשי מקנה היו עבדיך מנעורינו ועד עתה גם אנחנו וגם אבותינו“; וכדברי בני יעקב: „רועי צאן עבדיך גם אנחנו וגם אבותינו“, ובכן, גם יחוס אבות — מגדל בהמות עברי בתואר רועה צאן, כתר המורשה.

כרועה כן צאן טיפוחיו, הכבשה שאנו מטפחים בארץ, הכבשה הישראלית, היא ירושה מימי האבות — כבשת האבות.

סמוכין לייחוסם של הרועה וכבשתו, שאני מעלה בהרחבה על דפי הספר, הם: צורת גוף הכבשה, גווני הצאן, טבען והתנהגותן במרעה, וכן ארץ המרעה — כמאז מהמובא במקרא כן בימינו היום. ועל הכל החיבה אל הצאן, הלא ילדי ישראל נמשלים לצאן קדושים.

במנהגו של עולם, לא הרועים עצמם הם האוחזים בעט סופרים ורושמים רישומיהם. אבל, אצל עמים אחרים הסופרים ישבו בתוך עמם העושים דורות על דורות בחקלאות ומגדלי בהמות, וסיפורי העלילה על הרועה ותיאורי התנהגות הצאן היו אוטנטיים וקרובים למציאות.

לעומתם סופרינו בגולה, שהיו תלושים לגמרי מחיי טבע וחקלאות, תיאוריהם את בעלי החיים היו מליצתיים בעיקרם, ומתוך כך סולף גם דמותו של היהודי ובהמתו. כיודע דבר בגידול בהמות הלכה למעשה,

הריני מעלה אור מעט על בני עמנו הבודדים בגולה שהחזיקו פרה, ומתקן עיוות דמותו בספרות של היהודי בעל העז כלא-יוצלת, נלעג ומגוחך.

מכאן לפרק על הכלב שמוקדש לו מקום בספר, כמתעניין בבעלי החיים הסמוכים למחיצתו של האדם, אני דן את העוסקים בכלבים לחיוב ולשלילה.

תיאורי מקרוב את בהמות החצר, טבען ואורח חייהן, וכן סיפורי השאובים מתוך התבוננות בטבע ובחי עשויים לעניין כל קורא ספר ולא רק החקלאי ומגדל הבהמות.

במרכז ספרי עומד רועה הצאן, הרועה וצאנו, הנוקד ואגודתו, הווי וחברה. הרועה המתייחד חדשים לבקרים בטבע הבריאה ומתבשם מזיו נוף ארצנו, אך ללא הזיות רומנטיות. ענף ככל הענפים המקיימים עובדיהם, הנאבק על קיומו במשק החקלאי ובשיווק תוצרתו כדי לעמוד בכדאיות.

בטיפוח כבשת החלב הישראלית שאין למצוא דוגמתה בכבש-עדר בכל העולם, עמדה לו לרועה העברי זכות „גאון ישראל”. ואם „לא על הלחם לבדו יחיה האדם”, הרי בצד התועלת המשקית נוצרו גם קניינים רוחניים, תרבותיים וחברתיים — אלה הנושאים התופסים מקום נכבד בספר.

בספר „הרועה העברי”, על פועלו של הנוקד העברי בהתיישבות, במשק ובחברה, שיצא לאור לקראת מחצית היובל לאגודת הנוקדים בתשי”ז — 1957, הריני מעלה נדבך נוסף ועוד כברת דרך של הנוקד העברי, בליווי רחשי לב המעוררים דאגה וחרדה.

אופן הכתיבה וצורת הביטוי משקפים נאמנה דמותו ורוחו של המחבר, במיוחד בפרק האחרון „עוללות”, בו חוויות אישיות כפרט וכחבר קיבוץ, דרך החיבור של עניין ועניין בקיצור בתוך הפרק עשויה להקל על הקורא ולא להלאותו.

בסיום דברי תודתי והוקרתי לחברי אברהם צמד, שזה עשרות שנים אנו עמלים יחד ודבקים בענף הצאן; הוא עמד לעזרתי ויצא דבר מתוקן, וכן יבואו על התודה חברי, ידידי וריעי שנאותו לקרוא את כתבי-היד והעירו הערותיהם המועילות.

ועל הכל הערכת המלאה לאגודת הנוקדים, לחברי המזכירות, על האימון שנתנו בי תוך עבודה משותפת רבת השנים ונטלו העול להוצאת הספר הזה, כשם שעשו בהוצאת הספר „גידול צאן” בשתי מהדורותיו.

תודתי גם לעובדי הדפוס במרחביה, על ההדפסה הנאה ועל היחס החברי והלבבי והשקידה, שהספר יראה אור בהידורו.

הכמיהה לגאולה

גלות אין סוף וציפיה לביאת הגואל. סיפורי אמא וגעגועים לארץ האבות. מלמד גמרא קורא לפני נערי ישראל בקול עזוב במדרש „איכה“ ומקונן על חורבן בית המקדש; ולימוד קמצא וברקמצא וחורבן ירושלים, כנערה שם בצנעה בליל תשעה באב, לבינה — אבן מתחת לכר אשר למראשותיו לאבל על החורבן.

מושפלים ובזויים בעיני הגויים אשר יושבים בתוכם. שחוחים ונחותים בעיני עצמנו על פרנסות ישראל מנת חלקנו.

והנה להיות רועה צאן — מי פילל ומי מילל. אותו ריח זבל בהמות מאותם הימים נודף היום ממנעלי, אבל כנוקד מגדל בהמות במולדת.

חבלי גאולה

סיום מלחמת העולם הראשונה וחורבן העיירה. העיירה בה נולדתי נשרפה ונחרבה ברשעות צבאות הרוסים במלחמת 1914—1918. בשנות המלחמה ובסיומה מתו ברעב, מחלות ומגיפות לאין שיעור יותר מהחללים שנפלו בקרבות של צבאות הלוחמים. משפחות שלימות נכחדו. פסקה כמעט הילודה בבתי היהודים בשנים אלו. העם הפולני, שזה עתה הגיע לעצמאות, מתעלל ביהודים בצורה מעליבה ביותר. מצב כלכלי מעורער, עוני ודחקות. הקרקע נשמטת מתחת הרגליים. ואני לאן?

פעמי גאולה

קמה תנועת „השומר הצעיר“ בעיירתי ואיתה בשורת העלייה לארץ ישראל. באותו זמן הייתי מוקסם עדיין מהמהפכה ברוסיה, לא רק על פי השמועה וההדים, אלא מתוך היותי שם בעת הפלת משטר הצאריזם ובעת

המהפכה הבולשביסטית. האמנתי, כרבים אחרים, שמפה תבוא הגאולה
לאנושות כולה ובתוכה גם לעמנו הדווי.

משום מה חשבתי את עצמי שייך יותר למחנה הפרולטארי מאשר למעמד
הבעל-ביתי של „הציונים“, שרק מלים יפות בפיהם. ועל הכל פעל גורם
נוסף, הוא פתרון אישי על-ידי הגירה לאמריקה.

האחים של אמא באמריקה עשו למען העלות אותי ואת אחי את שני
היתומים בני אחותם, אליהם. ושנינו נוכל לעזור לאבא, שנשאר בחוסר כל.
שיחק לי מזלי שהעזרה מאמריקה איחרה לבוא. שני בני העיירה שהיו כבר
בהשומר משכוני להצטרף לתנועה, ולהם חייב אני תודה שאני היום פה.
אחד מהם הוא פייוולה שליידר, בעל נפש יקרה ולב רחום, בארץ ד"ר שרגא
קלעי, מורה בבית-ספר תיכון בירושלים, נפטר בתשכ"ז.

משנכנסתי להשומר הצעיר פסקו ההתלבטויות והספקות, נהייתי איתן
ב„ציונות“ והגשמת גאולת עמנו, אשר חזונה ספגתי לתוכי עוד מימי
ילדותי. אחי אריה, היום חבר משמר העמק, נוקד, עלה ארצה מספר חודשים
אחרי. גם כאשר הפיתוי לאמריקה היה ממשי, כי הנה בא בן דוד ובידו
כרטיס אוניה וכל יתר ההוצאות הדרושות לנסיעתו של אחי לאמריקה,
הוא העדיף, בהסכמת הקרוב, לכסות בכסף זה הוצאות עלייתו לארץ.

ה ה ג ש מ ה

יצאנו לדרך ביוני 1920 ובסוף יולי אותה שנה דרכו רגלינו על אדמת
ארץ ישראל. קבוצתנו מנתה 6 בחורים ובחורה אחת. לאחר שהייה של 4
ימים בלבוב, יצאנו לוינה. כל יום יצאה קבוצה. הקבוצות התרכזו בווינה,
והיוו ביחד את גרעין העלייה הגדול, בין הראשונים, של השומר הצעיר.
מוינה לטרייאסט יצאנו ברכבת מיוחדת, כולה חלוצים. ומטרייאסט על
סיפון אוניה איטלקית „קארנוליה“ אשר עגנה כעבור שבועיים בחוף ים
ארצנו ביפו.

על ה„קארנוליה“ היו כ-200 חלוצים. מחציתם קבוצות מאורגנות
מהשומר, כלומר מהשומר הצעיר; ומחציתם „חלוצים סתם“ (כך כינו את
החלוצים שאינם מהשומר הצעיר). בקבוצות השומר הצעיר נמצאו גם
בחורות, ואומנם לפי „ויחזיקו שבעה אנשים באשה אחת“, לעומת החלוצים
סתם שלא נמצאה ביניהם אפילו בחורה אחת.

בשורות השומר הצעיר צלצלה השפה הפולנית, אך ידעו ודיברו גם עברית. מיעוטם ידעו יידיש. השיחה באוניה על חיי קומונה, לקראת בואנו ארצה, התנהלה בעברית, ורק בודדים דיברו בשיחה הזאת פולנית. „החלוצים סתם” שלטה ביניהם שפת היידיש, ואך מעטים דיברו עברית. אבל לחטוף ריקוד, יד על שכמ, אפשר היה רק עם ה„סתם חלוצים”.

הכל במאור פנים

בנמל יפו. פקיד-נמל חבוש כובע שעם, כמנהג הפקידים האנגלים, רושם ובודק את התעודות. והנה משלנו הוא, יהודי. שוטר-נמל חבוש כובע שעיר (קולפאק), בתלבושתו אפשר אינו נראה כיהודי, אך הוא חלוץ שזה תמול שלשום הגיע, העברית טרם שגורה בפיו, מדבר אלינו יידיש, ורק טובות הוא מספר. לא רק מספר, אלא נואם בהתלהבות. אין דאגות! יש אוכל! הוא אומר. מכנסיים קצרים וחולצה וסנדלים לרגליים — מספיק! להתהלך ברחובות יפו ותל-אביב יחפים — מקובל מאוד. ללון אפשר תחת כיפת השמים. מהלל ומשבח את המקלחת; כל פעם שנהיה חם, פותחים את הברז וקילוח דק מצנן את הגוף.

הדואגים והמטפלים בנו היו אנשי הפועל הצעיר, אחד מהם יעקב אפטר. וכן טיפלו בנו „הצופים”, תלמידי גימנסיה הרצלית, מפאת הקירבה בין השומר ותנועת הצופים.

בתל-אביב נשארנו 10 ימים בבית-העולים (בית בודד על חולות תל-אביב, היום רחוב אלנבי בערך), עד שתימצא עבודה בשבילנו. דאגתנו על אנשי הפועל הצעיר, ועם הצופים ערכנו טיולים בסביבה.

הארוחה הראשונה בארץ ישראל היא ארוחת ערב במטבח של הפועל הצעיר (אחר כך המטבח של חנה מיזלס). מגישים סלט עגבניות עם שמן וחומץ לכל אחד בצלחת, מנת לחם מכיכרות הלחם בתבנית עגולה, מחצית הכיכר. לחם לבן, טרי ורך, אפוי מקמח אוסטרלי — אין צורך בסכין.

אלא צבוט בלחם והכנס לפה! וכן לכל אחד שלוש חתיכות סוכר גביש להמתקת התה. העיניים יוצאות לעוד לחם, שהרי לחם כזה לא בא אלי פי זה עידן ועידנים. כשעזבנו את פולין היה שם מחסור במצרכי מזון, לחם וסוכר בקיצוב. הוא הדבר בשהייתנו בווינה, סבלתי רעב ממש. אחר כך שבועיים באוניה רעב גדול עוד יותר. והנה פה בארץ לחם וסוכר ללא קיצוב, משיגים כמה שרוצים. אלה עם שקי צנימים שהביאו עמם לשעת דחק, היו לצחוק! ואני ברוב טפשותי וביישנותי איני מעז לבקש עוד לחם — עוד חצי כיכר לחם מהקמח האוסטרואלי כדי פעם אחת להשקיט את רעבוני ולהשביע קיבתי.

בוקר טוב. עם „גלין גלאן“ „גלין גלאן“ הקיצותי משנתי — שינת לילה ראשונה בארץ ישראל. „גלין גלאן“ „גלין גלאן“ — תפילת השכמה כבחלום. רוח חרישית נושבת, רסיסי טל מכסים את אדן החלון, ומבעד לחלון אראה אורחת גמלים משרכת דרכה בשבילים בין תילי החול. מתנדנד מתנדנד מוביל האורחה על גבי גמל, בקצב צלצלי הפעמונים במעין ברכת בוקר טוב! בוקר טוב!

ענבים. ענבים בגרוש! „עינבו!“ מכריז דוכל ערבי, שעל חמורו שני סלים עם ענבים. ענבים לבנים וגדולים נראים בעינינו, כל אחד כגודל השזיף. מתאווה לטעום מהענבים, נפשי יוצאת, אבל אין גרוש — גרוש אחד בשביל לקנות ענבים.

„הצופים“ המטפלים בנו ואינם משים מאתנו עד שעזבנו את תל־אביב, מבטיחים כי במקוה־ישראל נאכל ענבים ללא צורך בגרוש. באותו היום אחרי הצהרים אנו מטיילים למקוה־ישראל. תלמידי מקוה מביאים לפנינו ענבים, טנא — טנא, שניים נושאים במוט. מתישבים על הארץ — חבורות חבורות סביב טנא — ואכול כאוות נפשך! גומרים טנא, מביאים עוד, עד שאמרנו די.

כעבור ימים אחדים, בעוברנו את מסחה (כפר תבור) כיבדונו איכרי המושבה בענבי היין של כרמיהם.

תחנתנו הראשונה, בית-גן בגליל התחתון. בכורה
מציאת עבודה נחלקה החבורה של השומר הצעיר לשתיים. חלק אחד הלך
לשומרון, וחלק שאני בו — לגליל. השיגו בשבילנו עבודה, תיקון דרך-עפר
לקראת ביקורו של הנדיב, הברון אדמונד רוטשילד, במושבות הגליל.
אלה שהלכו לשומרון, ואשר בינתיים לא עזבו את הארץ, הצטרפו
אחר כך ברובם לקיבוצנו.

חזיון בהקיצ. יהפים אל הגליל, על רגבי עפר וסלעי בזלת,
והרגליים לא בצקו.

אוהלי קידר — מראת בחזיון עיני: אברהם יושב פתח האוהל כחום
היום; שרה אמנו עם שלוש סאים קמח סולת, ללוש ולעשות עוגות בשביל
המלאכים הבאים לפני אברהם.

הכנסת אורחים ארצישראלית. עוזבים את תל-אביב
ולאחר הניות בחיפה ובמסחה אנו מגיעים, כעבור יומיים, בשעות הצהריים
לבית-גן. היה זה יום שישי ואנו עוד טרם סידרנו את מטבחנו, הרינו
מוזמנים 40 איש לביתו של איכר אחד, היא משפחת מקלר. ראש המשפחה
ושני בניו היו עסוקים בהבאת התבואה מהשדה אל הגורן. האם, בעזרת
הבת הבכירה, מגישות לחם לבן ותה מתוק, אול הלחם, מיהרו אל האופה
והביאו עוד, חתכו והגישו. אלה גומרים לאכול והולכים, ואלה באים ותופסים
מקום ליד השולחן, עד שכולם סעדו את ליבם. ואכן, היה זה אירוח במאור
פנים, ללא צל של הרהור חרף ההכבדה והטירחה להאכיל ולשרת 40 איש
בחדר אכילה צר של משפחת איכר אחד.

לשלוש ארוחות בשבת, ועד שנסדר לעצמנו את המטבח, הוזמנו אל
קבוצת פועלים שעבדו ביבניאל הסמוכה לבית-גן.

ב

אל הקיבוץ

עם השומר הצעיר

בהשומר הצעיר לפני העלייה לארץ, היתה זו תנועה לתפארת. 20 שנה מיום העלייה לארץ נמצאים יחד: בבית-גן, פרק זמן בביתניה-עילית, בכביש חיפה ג'דה; ויחד עלינו להתישבות ובנינו את בית-אלפא.

צער רב הצטערתי, כשנוסד „הקיבוץ הארצי“, שלא כולנו כאחד הצטרפנו אליו. לעת הפילוג, על אף השתייכותי למפלגה היריבה, לא הייתי מוכן להיפרד מבית-אלפא ומחבריה, והמתנתי עד השעה האחרונה. הצטרפות חברי „הסולל“ לקיבוץ, היתה לי לנחמה, שכן יוצאי השומר הצעיר מפולין הקונגרסאית המה, אשר הביאו עימם פשטות מה ולא פני-מפונקים.

קיבוצי השומר הצעיר הם הראשונים לחיי שיתוף מלא. „קומונה“ בבגד ובכסות: אחד רק עם כסות לגופו, ואחד עם ארגונים מלאים שהביא מבית הוריו — הכניסו הכל לארון המשותף. על-כן נקרא מחסן הבגדים בקיבוצי השומר הצעיר „קומונה“ עד היום הזה.

אנשי השומר הצעיר הם הנועזים והעקביים ביותר בחינוך המשותף; ופחות פשרניים לגבי עקרונות הקיבוץ מיתר התנועות הקיבוציות. גם באשר לדרך הפוליטית — תוכנית השלום וחיי שני העמים בארץ — אפשר להזדהות עימם. (שהרי נוטה אני חיבה לעם הערבי מן היום שנפגשתי עימם ועד היום הזה). עד כאן. מכאן ולהשקפת העולם המרקסיסטית קיים חייץ בינינו, כשם שהיתה קיימת מחיצה ביני ובין רוח „ביתניה עילית“ לפני 50 שנה.

ביתניה עילית

באורח חייהם התבדלות מהעם. החשבת עצמו האינדיבידואלי, האני האינדי-טלקטואלי, כביכול, עומד ברומו של עולם. גם היי "עדה" — מושג ששרידיו דבקו בקיבוץ גם אחר כך, אינו אלא הסתגרות בתוך עצמו.

ניצני רוח ביתניה עילית שורשם בשאיפה להתבוללות ולהתבדלות מהעם שהיתה שכיחה יותר בגאליציה מאשר בתפוצות אחרות. הסבא רב בישראל והנכד אינו יודע אף מילה יידיש.

גילויי מצבר-רוח, מבוכה והשתפכות הנפש בין צעירים הניצבים פתאום בפני מציאות שלא היו רגילים אליה, אפשר לקבל כתופעה שכיחה ולגמרי לא בצד השלילה.

לפי זכרוני ומיטב שיפוטי, לא נכון היה ליחס לאנשי ביתניה אי-מילוי חובת העבודה, כפי שהיו מרגנים אחריהם: "עסוקים בקריאת ספרים ואינם עובדים". לכשעצמם, באופן אישי, חביבים ויקרים לי מאוד, אבל רוחם זרה לרוחי. דוגמת אנשי דגניה א' עמדה לנגד עיני. "הפועל הצעיר" ו"הקונטרס", בטאוני ציבור הפועלים, היו נר לרגלי. מא. ד. גורדון ותורתו: פשטות, שיבה לטבע ועבודה — אצלתי השראה.

כאיש יוצא השומר הצעיר, אשר עלינו באוניה אחת, הלכנו יחד לבית-גן שבגליל התחתון, ויחד עברנו לביתניה בינונית (מעין חניה ארעית לפני ביתניה עילית) ופרק זמן יחד בביתניה-עילית, הרי חייתי בסביבתם אבל נשארתי מעבר למחיצתם, שמרתי על מקוריותי ולא נכנסתי לחברתם.

לתומי הנחתי, שלכולנו מטרה אחת: לעלות לארץ ישראל ולבנותה. הסרת כל מחיצות, להיות איכרים עובדי אדמה. המושבה השומרית תיארנו לעצמנו כיישוב חקלאים משל השומר הצעיר.

לשאת נשים וליצור משפחות. הדאיג אותנו ביותר שבקבוצתנו בחורה אחת על 6 בחורים. מה יהיה? ועל כן קבענו, אנשי קבוצתנו, כעבור 5 שנים בארץ: נחזור לעיירה להביא איתנו בחורות. הכל פשוט וברור כפי שאפשר להעלות על השכל הישר.

רוח ביתניה עילית מתחילה בעצם באותו חלק השומר הצעיר, מבאי האוניה "קארנוליה", אשר הלכו לבית-גן. להתגבשות יתר היא מגיעה בביתניה עילית ומגיעה לשיאה לאחר צימצום החבורה לשני מנייני אנשים.

למולי לא צרפוני, ועברתי עם עוד כמה חברים ל"שומריה", הוא גדוד השומר הצעיר בכביש חיפה — ג'דה.

רק פה, ב"שומריה", התחלתי לנשום אוירה ארצישראלית ודבקוטי לארץ נתעצמה. עבדו, שרו ורקדו, לעומת הרצינות הנפרזת והמכבידה שאפפה את ביתניה עילית. שהרי מיום בואי ארצה לא טעמתי טעם ריקוד מהו, עד בואי לכאן. לגדוד השומר הצעיר בראשותו של מרדכי שנהבי. נהייתי חוצב ובמרוצת הימים מנהל (בקיבוץ בימינו מרכז) מחצבה א' המחצבה המרכזית שלנו. ניתהו יחסי ידידות וריעות מתוך שמחת העבודה. אף שובבות, תעלולים ומעשי קונדס לא חסרו, כדי לשמח את הלב.

עם בשורת העלייה להתישבות —

שרידי ביתניה עילית

חיינו בהתלהבות את השעה שציפינו לה. עולים על הקרקע ללא רשות המוסדות המיישבים — אין שואלים אותם. וכן, אין מתחשבים בטפילי הקדחת בביצות שטרם יובשו. החברים הנמצאים בהכשרה תקלאית במקוה ישראל מצפים לאות — ויבואו. ואילו חלק אחר מחברי הקיבוץ מתייחס בהסתייגות. אומנם מספרם קטן, אבל כוחם להבאיש את האוירה גדול למדי. הקיבוץ, בהתכוננו לעלייה על הקרקע, ישב בחצר קבוצת גבע (הם עלו על הקרקע לפנינו) ועוסקים קודם בייבוש הביצות ואחר כך בחציבה ובחפירה להנחת קורמים לכפר יחזקאל ולגבע — עבודה מכניסה יפה. ההגיון מחייב, וזו היתה עצת בעלי נסיון, שאמנם רוב חברי הקיבוץ יעלו לבית-אלפא ואילו קבוצה קטנה תמשיך בעבודת חוץ המביאה הכנסה מאוד נחוצה לעולים להתישבות. אך מי הם שבחרו להישאר בגבע לעבודות-חוץ, אם לא הקבוצה הקטנה של המסתייגים? אך בעוד מועד עמדו על הסכנה לשלימות הקיבוץ, ויתר הקיבוץ על ההכנסה הצפויה, הביא והחזיר את כת המתבדלים לחיק ביתו, בית-אלפא.

כיתתיות של לא מרוצים מהחברה; החברים לא מוצאים חן בעיניהם; מלומדים, חכמים ונבונים יותר מהכל, שייריים מרוח ביתניה עילית, צצו ועלו גם אחר כך, אך רישומם היה כאש קוצים דועכה. סופה של הכת, ששניים מהם ניספו קרבן המהפכה בידי רביהטבחים ברוסיה.

הרי הגלבוע והעמק

בני קיזר

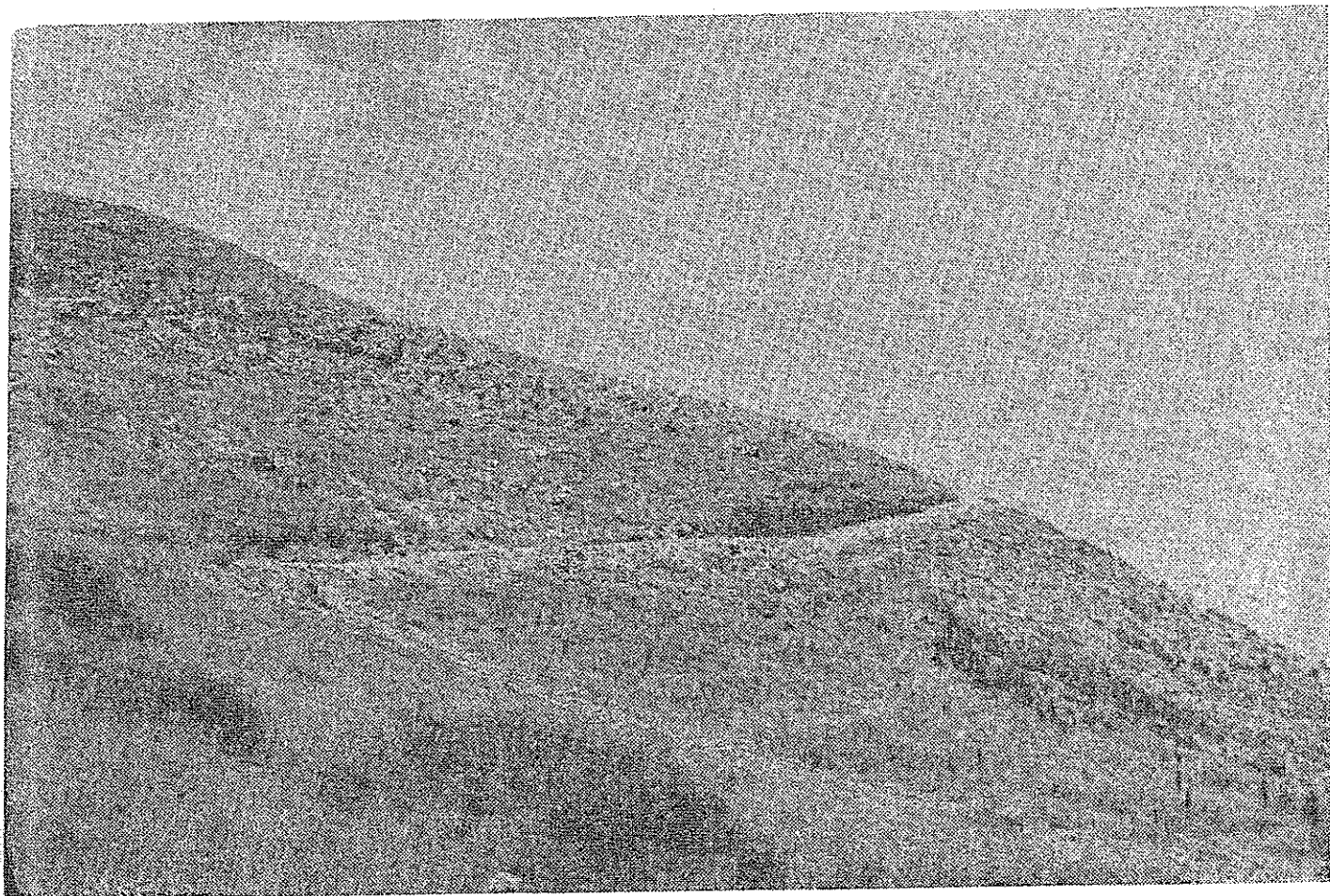
מהשעות המוקדמות של לפני הצהריים היו יורדים העדרים ממורדות יששכר אל מעין "עין טבעון" שמימיו זרמו בנחל צר ולא עמוק, טוב להשקיית הצאן. שתו הצאן פעם, היו מתרחקות מהנחל וחוזרות אליו, תוך קריאות הרועה לעוררן לשתייה עוד ועוד. וכך הלוך וחוזר, עד שיפוג מעט חום היום. בשעה ארבע בערך היו עולים שוב, עדר אחר עדר, לקול צלצלי פעמונים אל הגבעות, ונשארים בלי מים עד למחרת היום בשעות לפני הצהריים.

לפני העלייה להתיישבות, ישב כאמור קיבוצנו בחצר קבוצת גבע, שעלתה על הקרקע לפנינו. עבדנו בייבוש ביצות העמק, ממעין עין חרוד מזרחה עד מקום קרוב להתיישבותנו היעודה, היא חורבת בית-אלפא. בעבודה זו נשארו חברינו בחוץ במשך כל שעות היום. את ארוחת הצהריים הביאו להם בארגזים על גבי חמור, ואני הייתי החמר.

עמדתי על נפשי כדי לפלס לי דרך בין עדרי הצאן והרועים, ולהביא בשלום ארגזי האוכל לחבריני בשדה, עד שיום אחד באו מים עד נפש. הנחתי את החמור והכל אשר עליו ורצתי לבקש עזרה. נזעקו חבריני, מבריאים לאתר קדחת שהיו בחצר, וגם אנשי גבע באו לעזרה. עוד טרם הגענו אל הרועים הם נסו בבהלה ועדריהם איתם. לתמהוננו הרב נשאר החמור במקום שהשארתי אותו, ובאוכל שבארגזים לא נגעו.

תשבתי בליבי, מה אם הייתי לוקח כיכר לחם ופורס פרוסה לכל אחד! שהרי הדייסה והמרק, לרבות מרק הפירות, לא היו טועמים גם אם הייתי מכבדם. נתברר לי אחר כך שלא שעו כלל וכלל אל האוכל, אלא היו סקרנים לדעת מה בתוך הארגזים. בסיגריה לאחדים מהם הייתי רוכש ידידותם.

גם זאת עלינו לדעת, שלעולם אין רועי הצאן רעבתנים וזללנים. מבוקר עד ערב לא בא אוכל אל פיהם, וכאשר מתישבים לסעודה בצוותא, לא יחטוף אחד לפני השני, אלא יפנה לחברו: "אתפאדל! אתפאדלו!" אלא בבקשה לאכול! איכלו!

למחרת, בעוברי עם החמור כמדי יום ביומו, ציפו לי שלושה מהם והתקרבו אלי. אחד הוא הדובר ושניים ניצבים לידו ושוקקים. האחר, תוך כדי עשיית מחלפתו היורדת לצד חזהו, זורק מדי פעם גרגיר „דום“, הוא פרי השיזף, אל פיו ויורק חרצנו, וממלמל במהירות, ככל שיכולתי להבין: „אחנה סאווה — סאווה“ לאמור: מעתה ידידים אנחנו.

העלייה על הקרקע

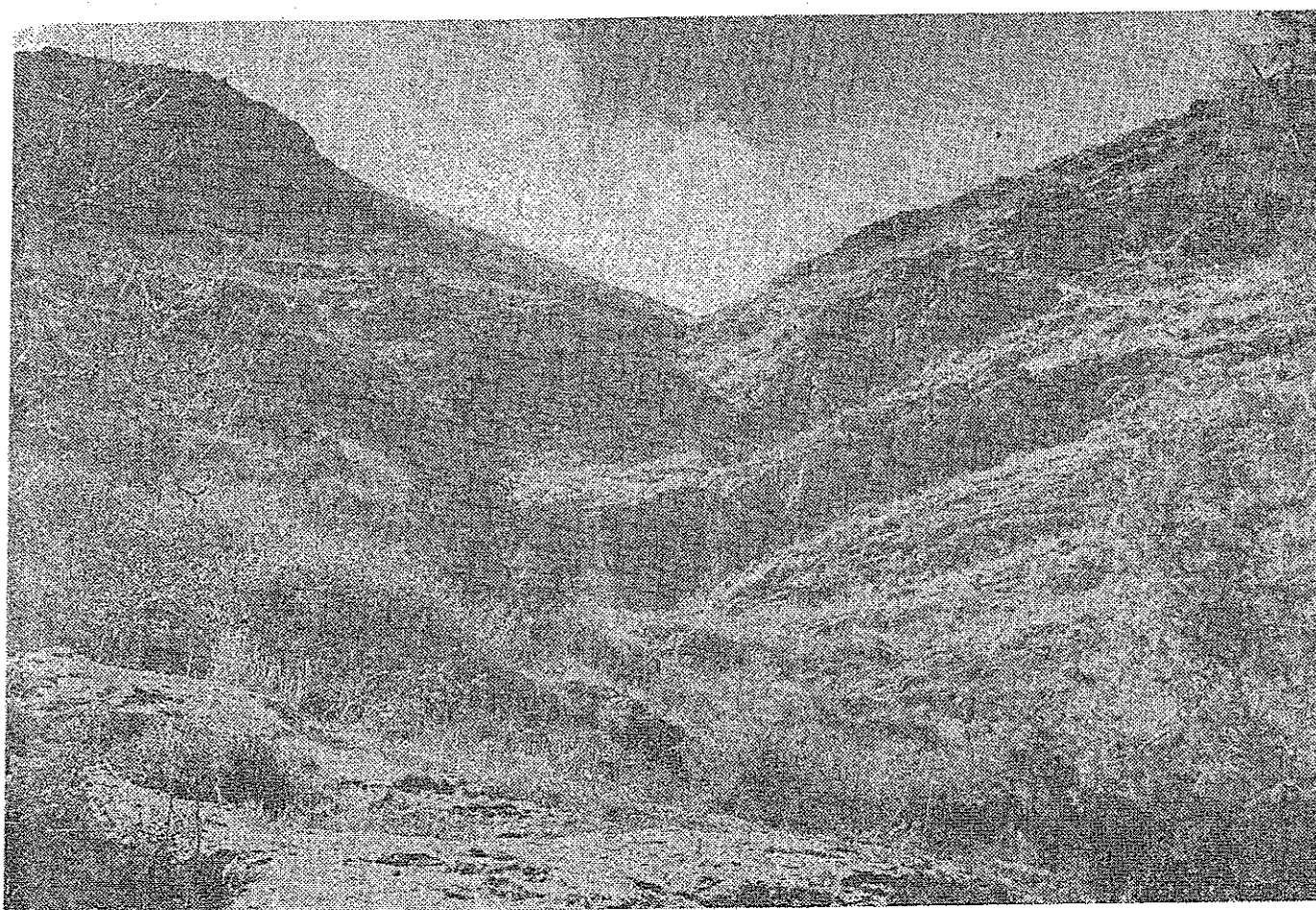
יום ו' בשבוע יצאנו בבוקר השכם, אני וחברנו נתן שווימר, מחצר קבוצת גבע והלכנו ברגל אל מקום יעודנו, בו נתקע אוהלנו. המקום גושי אבן וסלעים מגודלים צמחי פרא, והגלבוע ניצב זקוף בכל הודו ועוזו. בתוך ההר ואדי פעור שניכרים בו סימני אשד, זרמי המים הנופלים ויורדים בימות הגשמים.

נחשבתי למומחה לעשיית טראסות, הנחת אבן על גבי אבן, ואפילו עד כדי גובהו של אדם, ובלי לחזקן בטיט, בנייה אשר תשמש לעמדות הגנה, ונשלחתי כחלוץ לפני המחנה. נ.ש., לשעבר קצין בצבא האוסטרי, עליו הוטלה הגנת המקום ובניית העמדות.

עוד טרם החילונו בבניית העמדות התחילו להגיע עגלה אחר עגלה עם אוהלים ומעט המטלטלין של חברינו. הנחנו את בניית העמדות והצטרפנו לשאר החברים להקמת האוהלים. עד השעות המוקדמות של אחר הצהריים הוקם המחנה של קיבוץ השומר הצעיר א', ביחד עם גרעין של קבוצת הפציבה, ושם המקום בית-אלפא. אוהלי המגורים הוקמו בחצי גורן עגולה. אוהל גדול למטבח ואוהל גדול יותר לחדר האוכל סגרו את המעגל, ובמרכזו חצר המחנה.

עוד אנו עוסקים בהקמת המחנה וחברותינו הזריזות מבשלות על כיריים בחוץ ומכינות את הארוחה הראשונה במקום הזה, כיאה ליום החגיגי.

עייפים ונרגשים ממאורע היום נופלים על המצעים, שוכבים ואינם עוצמים עין. ערב חם ומחניק היה, ללא תנועת אויר, שקט בחוץ ללא איוושת רוח קלה, כרגיל בימי השון, לפני רדת הגשמים. מהאוהלים יישמע שיח חברינו, מגלגלים בסיפורים איך עבר היום, ובתוך השקט והחשיכה מגיעים לאוזנינו צלצלי הפעמונים של עדרי הצאן העולים מ"הסחנה", הולכים ומתרחקים בגלבווע; כנראה עוברים ממקום מרעה זה למקום מרעה אחר.

עדיין יישמעו פעמוני העדרים מהגלבווע, והנה קולות תרועה, מלווה יריות רובים. בשירה "נעלה ארצנו בשירה ובזימרה" באים ומתקרבים אלינו אנשי הגדוד שעלו להתישבות עלייד מעין עין-חרוד, ופלוגה של הגדוד אשר עלתה על תל בקירבת הגלבווע, היא תל-יוסף, כיום תל-יוסף הישנה. הנה הם יוצאים בריקודי הורה בחצר שהספקנו לסקלה מהאבנים ולנקותה מהקוצים, ושירה אדירה בוקעת ועולה ומגיעה עד למרחקים.

חברינו עייפים היו ולאים מרוב התרגשות ומתיחות. עד שקשה היה להוציאם מהאוהלים ולהצטרף למעגלי ההורה.

בינתיים הגיעה העגלה המקווה עם הרובים החבויים ומוסתרים בתוכה. הנשק בלתי ליגאלי היה, ואפשר היה להביאו מקבוצת כנרת (מרכז הנשק) רק באין רואים ובחשיכה. עם הנשק, גם יין הביאו וגברה השמחה.

ה ג ל ב ו ע

לאחר הגשם לבש הגלבוץ מעטה ירוק ופרחי בר קישטו כסותו. ידעתי את הגלבוץ לכל מבואותיו ושביליו, כל אבן וכל שיח, המערות, הערוצים והוואדיות. הנך צופה מההר אל ביתך והכל גלוי ונראה לעיניך. הייתי רגיל לדבר מהגלבוץ אל פנים החצר על מה שנוגע לענייני הבקר ואחר כך ענייני הצאן. כאשר זממו פעם רועי עדרים זרים לחבל במטע יער צעיר, הודעתי על כך מפיסגת ההר.

בשנים גשומות היו עדרי הצאן והבקר של שכנינו הבדווים נודדים לבקעת הירדן ועד למעלה אפרים, איזור חם ונוח לשוכני האוהלים ומרעה מוקדם למקנה. שני עדרי צאן שלא הרחיקו נדוד, וכן עדר הבקר של הכפר השכן, נשאר קבע על הגלבוץ והרועה הוא מוסטפה.

מוסטפה זה הביע לנו נאמנות. כל מי שירצה לפגוע בכם לרעה, אמר, אם רק תודיעו למוסטפה, הוא יראה להם את נחת זרועו. לאמיתו של דבר, לא היה גיבור גדול, מפני כל סכנה היה מתחבא ובעת קטטה בהר היה הראשון נסוג ובורח.

כשהיינו נפגשים, ציפה שנכבדו בסיגריה וכן בפרוסת לחם מהתרמיל. וכאשר בצהרי יום הורף קר כיבדנוהו בשתייה חמה מהטרמוס, נשמט ספל הפח מידיו בשל החום. עיניו תרו סביבנו: היכן הכיריים והפחמים לעשיית השתייה החמה?

לא היה חשש שפרותינו יתערבבו עם הפרות שלהם. פרותינו ידעו את ביתן והכירו את הדרך להגיע לבדן לרפת. כן ידענו אנחנו את פרותינו, את כולן לפי השמות. לכל פרה ולכל עגלה שם, וכן לעגל יונק. לכל אחת שם, שם מקוצר ושם חיבה.

בצאן, עדר ליד עדר, היה חשש שיתערבבו העדרים, יישארו מצאננו אצלם ולא נצליח להוציאן.

רעינו את הצאן על הגלבוץ בחודשי הסתיו
והחורף. עם תחילת שלפי החציר היינו יורדים מהגלבוץ ונשארים בעמק
עד גמר כל שלפי התבואה. סמוך לזריעת החורף. בראשית הסתיו היו מדרוני
הגלבוץ מוצלים כבר מהשעה שלוש אחר הצהריים. הצאן רעו את הקמל
כשהן עולות בהר, וריח טחב מקירות הוואדיות עולה באפינו.
הגלבוץ מעל בית-אלפא עשיר בעשבייה, אבל משתפע באופן חד ולא
נוח לרעיית הצאן. ככל שמתרחקים מזרחה המדרון יותר קל וטוב יותר
לרעייה ומתחתיו תעלת מי "הסחנה". אך יתגלו זרמי המים לעיני הצאן
והן גולשות לרוות צמאונן. בעונת הרעייה בעשב הירוק כבעונת הרעייה
בקמל. לאחר ההשקייה הן עולות שוב אל ההר, רועות בנחת ומגיעות אף
למקומות התלולים ולא נוחים לרעייה.

הרי בגלבוץ אל טל ואל מטר?

אל טל ואל מטר! מה מוזר ותמוה,
לך שדי תרומות עטור הגביעים.
זו חטאת הדורות לא היתה עוד כמוה,
איך דורות קללוך באלת גביאים.

מ. שלם רועה צאן בגלבוץ

היו מקומות בגלבוץ, כאשר פרה מקומית נכנסה בעשב, כאילו טבעה
בו ולא נראתה. כמאז כן היום, על פי הצמחיה הקמלה בחודש תמוז, ניתן
לשפוט מה רב עושרה של הצמחיה ומה רב המרעה למקנה. אך הגלבוץ
ריק מבהמה, מגודר לשמורת טבע, כביכול, שרגל אדם לא תדרוך בו. אין
עקבות וסימנים כל שהם של מטייל בהר.
מעבר לגדר המשק קני כלח גבוהים ועצי אורן חבויים באפור הקוצים
היבשים. — הוזהו שיפור הנוף? וכי רעיית עדרי הצאן בגלבוץ אין בהם
להוסיף לנוף? גידולי פרא כמעט כגובה אדם, הם המשפרים את הנוף?
אך מה בלין ומה נתלונן, איה הם הרועים? אילו נמצאו רועי צאן,
הגלבוץ לא היה הופך לשמורת טבע.

חיי קיבוץ

טוב בקיבוץ. לו אמי ע"ה היתה קמה מקברה היתה אומרת: „טוב בקיבוץ בגלל הילדים“. כי הרי טובה המטפלת של הקיבוץ, מהשגחתה וחרדתה של האם על ילדיה יומם ולילה.

מטפלת ב־4 ילדים בקיבוץ עולה לאין שיעור על מטפלת לילד אחד ללא חברה. מכל שכן טובה המטפלת ל־4 ילדים בקיבוץ מטיפולה של אם ב־4 ילדיה מחוץ לקיבוץ — על רגזנותה וחוסר זמנה שעל הילדים לשאת. תינוקות אצל אימותינו היו צריכים לרחמים גדולים. בכו תמיד, מפני שהיה להם רטוב, ומצריבת העור בשל הרטיבות.

מאושרים הם הילדים בקיבוץ שלרשותם גם „בית“, הוא בית הילדים, וגם „חדר“, הוא מגורי ההורים, ואין מחייב אותם לבוא לחדר כשלא שורה בו הרוח הטובה ושעת הרצון. וכן טוב להם לילדים בקיבוץ שלינתם אינה מאחורי וילון מפריד, או חייץ — הכותל בסמוך להוריהם. בני קיבוץ מחושלים בעוז רוחם ואמיצי לב לבלי חת, גדלו בלינה המשותפת.

בלינה המשפחתית הקיימת באילו קיבוצים, יש יותר משום גילוי אנוכיות של ההורים מאשר דאגה לטובת הילדים. מגיל מסויים מעדיפים הילדים את חברת הילדים על פני מרות ההורים. הם מעוניינים לבוא למגורי ההורים כשנוח להם ולא כחובה להיות כפופים להם. שעות ארוכות בחסות ההורים, האוהבים מאוד, הן לפי זכרוני מיטרד לילד. וכן הדאגה היתרה של ההורים היא לא תמיד לרצונו של הילד, ומכל שכן אינה לרצונם של בן ובת המתבגרים, שלפעמים במקום לקרבתם, מרחיקים אותם. זה מתיחס, מנסיוננו, לא במעט גם לבנים ובנות העומדים כבר ברשות עצמם. עוזבי קיבוצים בטענה שטובת הילדים לפנייהם — זו אונאה עצמית.

ילד — פרופסור. מרכיב משקפיים ומתמיד בלימודים, כינוהו הילדים „פרופסור“. לאחר תלאות של חודשים רבים באוניית מעפילים הגיע עם אמו האלמנה אל מקום מבטחים — בית הילדים של הקיבוץ. לא ארכו הימים ואמו נישאה אל מחוץ לקיבוץ, ורצתה לקחת עמה את

בנה. סירב הילד ללכת. "רק על אלונקה, מת, תוציאו אותי מפה" אמר.
היום הוא מורה-מחנך מעולה בבית החינוך.

★

איש קיבוץ. בן-חורין — לא שאיפה לחמרנות, ולא דאגת קיום
של יום-יום. לא צבירת הון, ולא השתעבדות לריבוי נכסים. עושה למען
החברה כעושה למען עצמו ולמשפחתו. זה שמחשבותיו נתונות לו, כאילו
יושב לא על שלו-עצמו — הוא לא בשביל הקיבוץ.
איש קיבוץ איכפת לו להנעשה בקיבוץ. הקיבוץ מתקיים בזכות
האיכפתיים.

★

האומר "הרגשת בית" בקיבוץ, מטיל גם חובות; המפרש "הרגשת בית"
רק "כרשות", היא זכות האפשרית בבית אבא. — לקבל ולא לתת.

★

האדם הוא יצור חברתי — וטובה הסעודה בצוותא בחדר-האוכל של
הקיבוץ. הקדרה המשפחתית, שהעול והמשא על האשה — עבר זמנה.

★

דרך השיוויון למעשה. כל אחת, אם מוצלח הוא ואם אפילו
בר-מזל הוא, בקיבוץ לא יהיה לו אומנם יותר מדי, אבל מובטח הוא שלא
יהיה לו פחות מדי. חברי קיבוץ "ערבין זה בזה".
רק פעם אחת ניסיתי להציץ אל החיים מעבר לקיבוץ — ועד מהרה
חזרתי, כל עוד רוחי בי, שעליכן, מחוץ לקיבוץ, תריני "אבק אדם" ולא
יותר.

ועל הכל, ההליכה לקיבוץ היא בראש וראשונה במגמת הגשמת
הציונות. תפקידים לאומיים לנגד עיניו של איש הקיבוץ, צורכי העם והמדינה
בראש מעייניו.